

УДК 378.147:793.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2025-2-3>

Олександр Вячеславович НЕЧИПОРЕНКО,
аспірант кафедри педагогіки,
викладач кафедри музикознавства,
інструментальної та хореографічної підготовки,
Криворізький державний педагогічний університет
E-mail: nechiporenko.oleksandr@kdpu.edu.ua
ORCID: 0009-0002-4723-5213

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ХОРЕОГРАФІЧНИХ КОЛЕКТИВІВ

Анотація. Вступ. Сучасні виклики хореографічної освіти потребують переосмислення підходів до формування рефлексивної компетентності майбутніх керівників творчих колективів. У таких умовах значно зростають вимоги до професійної діяльності керівників хореографічних колективів, зокрема до рівня їхньої рефлексивної компетентності, здатності до самоаналізу та професійного самовдосконалення. Керівники хореографічних колективів мають значний вплив на розвиток хореографічного мистецтва як на локальному, так і на національному рівні. Проблеми формування професійної рефлексії проявляються в недостатньому рівні самоаналізу, труднощах в об'єктивній оцінці власної діяльності, нездатності до критичного осмислення педагогічних ситуацій.

Мета статті – теоретично обґрунтувати систему методологічних підходів та принципів формування професійної рефлексії майбутніх керівників хореографічних колективів у процесі фахової підготовки.

Наукова новизна. Узагальнено методологічні засади формування професійної рефлексії як багатогранного педагогічного явища через трирівневу структуру: філософський рівень (діалогічний, феноменологічний, герменевтичний підходи), загальнонауковий рівень (системний, синергетичний, аксіологічний підходи) та конкретно-науковий рівень (особистісно-діяльнісний, компетентнісний, культурологічний, акмеологічний підходи). Систематизовано принципи формування професійної рефлексії за трьома групами й адаптовано їх до специфіки хореографічної освіти з урахуванням сучасних викликів професійної підготовки керівників хореографічних колективів.

Висновки. Результати дослідження сприятимуть формуванню цілісної системи методологічних засад розвитку професійно-рефлексивних здібностей у майбутніх керівників хореографічних колективів. Визначення ключових підходів та принципів формування професійної рефлексії допоможе у створенні ефективних освітніх програм і сприятиме розвитку усвідомленого ставлення до професійної діяльності.

Ключові слова: професійна рефлексія, хореографічна освіта, методологічні підходи, принципи, керівники хореографічних колективів, рефлексивна компетентність.

Oleksandr Oleksandrovych NECHIPORENKO,
Postgraduate Student at the Department of Pedagogy,
Lecturer at the Department of Musicology,
Instrumental and Choreographic Training,
Kryvyi Rih State Pedagogical University
E-mail: nechiporenko.oleksandr@kdpu.edu.ua
ORCID: 0009-0002-4723-5213

METHODOLOGICAL APPROACHES AND PRINCIPLES OF PROFESSIONAL REFLECTION FORMATION IN FUTURE CHOREOGRAPHIC COLLECTIVE LEADERS

Abstract. Introduction. Contemporary challenges in choreographic education require rethinking approaches to developing reflective competence in future leaders of creative collectives. In this context, professional requirements for these specialists are rapidly growing, particularly regarding reflective competence, self-analysis capacity, and professional self-improvement abilities. Leaders of choreographic ensembles play a crucial role in artistic development at both local and national levels. Current problems in professional reflection development include insufficient self-analysis skills, difficulties in objective self-assessment, and limited ability to critically evaluate pedagogical situations.

The aim of the article is to theoretically substantiate a system of methodological approaches and principles for developing professional reflection among future choreographic leaders during their training.

Scientific novelty. This study systematizes methodological foundations for professional reflection development as a multifaceted pedagogical phenomenon through a three-level structure: philosophical level (dialogical, phenomenological, hermeneutical approaches), general scientific level (systemic, synergetic, axiological approaches), and specific scientific level (personal-activity, competence-based, culturological, acmeological approaches). The research systematizes principles of professional reflection development into three groups, adapting them to choreographic education specifics while considering contemporary challenges in professional training.

Conclusions. The research findings contribute to establishing a comprehensive methodological framework for developing professional reflective abilities in future choreographic ensemble leaders. Identifying key approaches and principles of professional reflection formation will facilitate the creation of effective educational programs and promote conscious professional attitudes.

Key words: professional reflection, choreographic education, methodological approaches, principles, choreographic collective leaders, reflective competence.

Вступ. Трансформаційні процеси у вітчизняній освіті актуалізують потребу в ґрунтовному теоретико-методологічному забезпеченні професійного становлення фахівців мистецького спрямування. Інтеграція української художньої освіти до європейського простору вимагає розробки педагогічних стратегій, здатних поєднати традиційні академічні засади з інноваційними методиками хореографічної підготовки. Динамічний розвиток сучасної цивілізації формує особливе культурно-мистецьке середовище з властивими йому викликами та можливостями, що актуалізує необхідність нових підходів до підготовки фахівців хореографічного мистецтва.

Актуальність проблеми формування професійної рефлексії пов'язана насамперед з неухильним зростанням вимог до якості мистецької освіти та необхідністю підготовки конкурентоспроможних фахівців. Сучасний керівник хореографічного колективу має володіти не лише технічною майстерністю, а й здатністю до глибокого самоаналізу, критичного осмислення власної діяльності та постійного професійного самовдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософські засади професійної рефлексії розкрито О. А. Ткаченком та Є. В. Дюбановою, які трактують діалогічність як системну психологічну якість, що передбачає здатність враховувати різні погляди в процесі розв'язання проблемних ситуацій [14, с. 254]. В. В. Осипенко обґрунтовує герменевтичний підхід, стверджуючи, що цілісне пізнання мистецьких текстів потребує комплексного аналізу всіх компонентів традиційної знакової системи [9, с. 198].

Загальнонаукові методологічні підходи досліджено низкою науковців. А. Палюх характеризує системний підхід як об'єднання певних частин у структурно впорядковане ціле з відносною самостійністю та стійкістю функціонування [11, с. 93]. А. Козир та Е. Кучменко трактують синергетичний підхід як спосіб фіксації творчої активності особистості в постійно змінному русі з ознаками нелінійності та відкритості [5, с. 74]. Л. Мальцева характеризує акмеологічний підхід як науку, що зосереджується на закономірностях розвитку людини до найвищого рівня професійної майстерності [8, с. 73].

Конкретно-наукові підходи представлено в працях В. Лісового, який визначає особистісно-діяльнісний підхід як взаємодоповнення особистісного та діяльнісного компонентів [7, с. 69], та О. Отича, що постулює концепцію неподільної єдності особистості та діяльності в професійному розвитку [10, с. 411]. С. Паламар висуває положення про трансформацію критеріїв освіченості в рамках компетентнісного підходу від накопичення знань до здатності ефективно діяти [19, с. 267]. К. Гнатовська розкриває культурологічний підхід, наголошуючи, що людина завжди є частиною культури як системи цінностей [18, с. 96].

Специфіку хореографічної освіти висвітлено в працях зарубіжних і вітчизняних дослідників. П. Фриз акцентує перехід до рефлексивних практик у підготовці танцівників, визначаючи танець як спосіб когнітивного декодування буття [15, с. 71]. Н. Воронова розкриває філософське підґрунтя сучасної хореографії та зв'язок між теорією і практикою [2, с. 73]. В. Горголь виокремлює три показники аксіологічного компонента: естетичні цінності-цілі, цінності-засоби та цінності-сенси [3, с. 159]. Ю.-С. В. Клим'юк обґрунтовує аксіологічну компетентність педагога-хореографа як цілісне особистісне утворення [4, с. 113].

Принципи хореографічної педагогіки досліджено К. Булагою, який підкреслює важливість систематичності та послідовності у формуванні хореографічних навичок [1, с. 223]. Ю. Курни-

шев і Ю. Мосейчук зазначають залежність ефективності принципу свідомості й активності від міри усвідомлення студентами цілей навчання [6, с. 94]. Т. А. Смирнова характеризує творче самовираження як динамічний рух розвитку професійних можливостей [13, с. 27], а Л. М. Ракітнянська розкриває принцип емоційної насиченості через урахування емоційної природи мистецтва [12, с. 279]. Т. М. Царик та Л. І. Боремчук наголошують на необхідності індивідуалізації у підготовці творчої особистості [17, с. 161]. Хо Сінянь пов'язує компетентнісний підхід з аксіологічним і творчо-діяльнісним напрямками [16, с. 141].

Представлені дослідження створюють теоретичне підґрунтя для розробки цілісної системи методологічних підходів до формування професійної рефлексії майбутніх керівників хореографічних колективів.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування системи методологічних підходів і принципів формування професійної рефлексії майбутніх керівників хореографічних колективів у процесі їхньої фахової підготовки. Завдання дослідження полягають в аналізі сучасних підходів до формування професійної рефлексії, у визначенні специфічних принципів розвитку професійно-рефлексивних здібностей у контексті хореографічної освіти, а також в обґрунтуванні системи методологічних засад, на яких ґрунтується підготовка майбутніх керівників хореографічних колективів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методологічні засади формування професійної рефлексії майбутніх керівників хореографічних колективів потребують системного наукового осмислення, що ґрунтується на багаторівневій структурі дослідницького підходу. Їхнє структурування відповідно до концепції рівневої методології визначається внутрішньою логікою наукового аналізу: філософський рівень формує світоглядну основу й онтологічні орієнтири для розуміння феномену професійної рефлексії; загальнонауковий рівень визначає універсальні методологічні підходи; конкретно-науковий – забезпечує адаптацію дослідницьких інструментів до особливостей педагогічної практики в мистецькій освіті. Кожна із цих ланок послідовно вибудовує цілісну методологічну систему, в якій кожен рівень спирається на попередній і забезпечує підґрунтя для наступного.

На філософському рівні методології першочергового значення отримує діалогічний підхід, що пояснюється самою природою хореографічного мистецтва як комунікативного феномену. Філософія діалогу в хореографічній діяльності розгортається через складну систему взаємодій: між танцівником і його внутрішнім світом, між учасниками колективу, а також між сценічною спільнотою та глядацькою аудиторією [14, с. 253]. Діалогічність у хореографічному вимірі розширюється до рівня тілесного діалогу, де кожен рух стає висловлюванням, а кожна поза – реплікою у складній розмові між виконавцем, простором і часом. Специфіка діалогічності в хореографії створює потребу в поглибленні філософської методології через феноменологічний підхід.

Феноменологічний підхід доповнює діалогічний, оскільки діалог у хореографії неможливий без глибокого усвідомлення власного тілесного досвіду та здатності до феноменологічної рефлексії. П. Фриз зазначає, що феноменологічна специфіка хореографічного мистецтва проявляється в принципі єдності виконання та виховання, визначаючи танець як спосіб когнітивного декодування буття через внутрішній світ людини [15, с. 71]. Концепція розкриває внутрішню логіку переходу від діалогічного до феноменологічного підходу: якщо діалогічність акцентує взаємодію між різними суб'єктами, то феноменологія заглиблюється в суб'єктивний досвід кожного учасника взаємодії. Феноменологічний підхід дає змогу майбутнім керівникам хореографічних колективів розвивати здатність до глибокого самоспостереження й усвідомлення тілесних відчуттів як джерела професійного знання.

Герменевтичний підхід інтегрує філософський рівень, постаючи як потреба в інтерпретації та смислового тлумаченні феноменологічного досвіду. Якщо феноменологія зосереджується на безпосередньому переживанні хореографічного досвіду, то герменевтика акцентує процеси ментальної реконструкції, смислотворення та рефлексивного тлумачення здобутого досвіду в межах культурних традицій і художніх конвенцій. В. В. Осипенко стверджує, що цілісне пізнання мистецьких текстів потребує комплексного аналізу всіх компонентів традиційної знакової системи [9, с. 198]. Ключовим принципом герменевтичного підходу є герменевтичне коло – циклічне повернення до первинного матеріалу після його когнітивної переробки. Застосування

герменевтичного підходу відкриває можливості для глибокого проникнення в смислові пласти хореографічних творів і розвитку інтерпретаційних здібностей.

Загальнонауковий рівень методології базується на філософських засадах і конкретизує їх у площині наукового дослідження педагогічних явищ. Перехід до загального наукового рівня обумовлюється тим, що філософські підходи потребують конкретизації в методологічних принципах, які можуть бути застосовані для вивчення конкретних педагогічних феноменів. Системний підхід постає як методологічна основа, оскільки діалогічність, феноменологічність і герменевтичність не можуть існувати ізольовано, а потребують інтеграції в цілісну методологічну систему. А. Палюх характеризує системність як об'єднання певних частин у структурно впорядковане ціле з відносною самостійністю та стійкістю функціонування [11, с. 93]. Застосування системного підходу дає змогу трактувати формування професійної рефлексії як складну педагогічну систему з властивостями цілісності, структурованості та динамічності.

Синергетичний підхід функціонує як доповнення до системного аналізу: якщо системний підхід розкриває структурну організацію досліджуваного феномену, то синергетика зосереджується на динамічних процесах самоорганізації та якісних перетворень у складних педагогічних системах. А. Козир та Е. Кучменко трактують синергетичний підхід як спосіб фіксації творчої активності особистості в постійно змінному русі з ознаками нелінійності та відкритості [5, с. 74]. Синергетичний підхід стосовно формування професійної рефлексії дає змогу врахувати моменти нестабільності та кризові точки у професійному розвитку, які можуть трансформуватися в точки біфуркації, що відкривають нові можливості для якісних перетворень особистості фахівця.

Аксіологічний підхід узагальнює загальнонауковий рівень, реалізуючись через потребу в ціннісному осмисленні системних і синергетичних процесів. Будь-яка педагогічна діяльність, особливо у сфері мистецтва, неможлива без чіткого усвідомлення ціннісних орієнтирів професійного розвитку. Ю.-С. В. Клим'юк зазначає, що аксіологічна компетентність педагога-хореографа будується як цілісне особистісне утворення, у структурі якого переплетено професійну майстерність та ціннісне ставлення до мистецтва [4, с. 113]. В. Горголь виокремлює три важливі показники аксіологічного компонента: естетичні цінності-цілі, естетичні цінності-засоби та естетичні цінності-сенси [3, с. 159]. Рефлексивна переробка ціннісних орієнтирів формує цілісну основу професійної діяльності керівника хореографічного колективу.

Конкретно-науковий рівень методології спирається на попередні рівні й конкретизує загальні методологічні принципи у площині педагогічного дослідження. Перехід до конкретно-наукового рівня обґрунтовується тим, що філософські й загальнонаукові підходи потребують специфікації відповідно до особливостей конкретної наукової галузі. Особистісно-діяльнісний підхід виявляється ключовим елементом, оскільки професійна рефлексія за своєю природою є глибоко особистісним процесом, що не може бути зрозумілим поза межами конкретної діяльності. В. Лісовий визначає суть підходу як взаємодоповнення особистісного та діяльнісного компонентів, де професійне зростання набирає форми індивідуальної траєкторії [7, с. 69]. О. Отич постулює концепцію неподільної єдності особистості та діяльності, де людина постає як активний суб'єкт дії і водночас розвивається через неї [10, с. 411].

Компетентнісний підхід доповнює особистісно-діяльнісний, формуючись як відповідь на сучасні вимоги до якості професійної підготовки. С. Паламар висуває положення про трансформацію критеріїв освіченості від накопичення знань до здатності ефективно діяти та вирішувати різномірні проблеми [19, с. 267]. Трансформація особливо актуальна для формування рефлексивної компетентності, яка передбачає практичну здатність до самоаналізу та критичного осмислення власної діяльності. Хо Сін'янь пов'язує компетентнісний підхід з аксіологічним і творчо-діялісним [16, с. 141]. Компетентнісна парадигма дає можливість розглядати рефлексивну компетентність як інтегративну властивість особистості.

Культурологічний підхід розширює методологічну палітру конкретно-наукового рівня, функціонуючи як трансляційний механізм переведення досягнень культури в реалії освітньої практики. К. Гнатовська наголошує, що людина завжди є частиною культури як системи цінностей, не лише засвоює культурні надбання, а є їх творцем [18, с. 96]. Щодо формування професійної рефлексії, то культурологічний підхід дає змогу розглядати рефлексивні процеси як культурно обумовлені практики, що формуються під впливом мистецьких традицій та естетичних ідеалів.

Акмеологічний підхід синтезує конкретно-науковий рівень методології, втілюючись як інтегративна методологічна стратегія, орієнтована на досягнення найвищого рівня професійної майстерності. Л. Мальцева характеризує акмеологію як науку, що зосереджується на закономірностях розвитку людини до найвищого рівня професійної майстерності [8, с. 73]. Головною особливістю акмеологічної спрямованості навчання є трансформація системи цінностей особистості та формування мотивації до творчого опанування знань, що безпосередньо корелює з розвитком рефлексивних здібностей як механізму професійного самовдосконалення.

Для реалізації означених методологічних підходів у практиці професійної підготовки виникає об'єктивна необхідність конкретизувати їх у вигляді системи принципів. Структурування принципів за трьома взаємодоповнюючими групами зумовлене внутрішньою логікою педагогічного процесу: загальнодидактичні принципи відображають фундаментальні закономірності освітнього процесу; специфічні принципи враховують особливості мистецької підготовки; спеціальні принципи безпосередньо спрямовані на розвиток професійно-рефлексивних здібностей.

Загальнодидактичні принципи становлять фундаментальну основу освітнього процесу та забезпечують системність формування професійної рефлексії. Принцип свідомості й активності набуває особливого значення в контексті рефлексивного розвитку, оскільки професійна рефлексія за своєю природою є свідомим процесом самоаналізу та критичного осмислення власної діяльності. Ю. Курнишев і Ю. Мосейчук зазначають, що ефективність реалізації принципу залежить від міри усвідомлення студентами цілей навчання та їхнього бачення шляхів професійного розвитку [6, с. 94]. У контексті хореографічної підготовки цей принцип реалізується через усвідомлення майбутніми керівниками важливості рефлексивного аналізу власної педагогічної діяльності, творчих рішень і взаємодії з учасниками колективу.

Принцип систематичності та послідовності забезпечує логічну впорядкованість процесу формування професійно-рефлексивних навичок від простого до складного, від репродуктивного рівня до творчого осмислення професійних ситуацій. К. Булага підкреслює, що дотримання принципу сприяє поетапному засвоєнню знань, умінь і формуванню хореографічних навичок [1, с. 223]. Застосування цього принципу у формуванні професійної рефлексії передбачає послідовний розвиток рефлексивних умінь: від самостереження та фіксації власних професійних дій до глибокого аналізу мотивів, цілей і результатів діяльності, а згодом – до прогнозування та планування професійного саморозвитку.

Специфічні принципи мистецької освіти відображають унікальні особливості художньо-творчого процесу й адаптують загальнодидактичні закономірності до специфіки хореографічної підготовки. Принцип творчого самовираження безпосередньо стосується розвитку професійно-рефлексивних умінь, оскільки творчий процес потребує постійного самоаналізу та критичного осмислення художніх рішень. Т. А. Смирнова характеризує самовираження як здійснення динамічного руху та розвитку творчих можливостей професіонала [13, с. 27]. У процесі формування професійної рефлексії цей принцип реалізується через спонукання студентів до рефлексивного аналізу власних творчих ідей, пошуку індивідуального стилю керівництва й усвідомлення особистісних художньо-естетичних переваг.

Принцип емоційної насиченості набуває виняткового значення через емоційно-чуттєву природу хореографічного мистецтва, де емоційний стан виконавця безпосередньо впливає на якість художнього втілення. Л. М. Ракітянська розкриває принцип як урахування емоційної природи мистецтва, що передбачає створення емоційно насиченого освітнього середовища [12, с. 279]. Формування професійної рефлексії на основі цього принципу передбачає розвиток здатності до емоційної саморефлексії, усвідомлення власних емоційних реакцій на професійні ситуації та вміння керувати емоційними станами в процесі творчої діяльності.

Принцип соматичної усвідомленості має особливе значення в хореографічній освіті, оскільки тіло виконує функцію не лише засобу виразності, а й інструменту пізнання та творчого самовираження. Цей принцип передбачає розвиток здатності до усвідомленого сприйняття тілесних відчуттів, розуміння зв'язку між фізичним станом та емоційно-творчими проявами, а також формування навичок тілесної рефлексії як складової професійної самосвідомості.

Спеціальні принципи формування професійної рефлексії безпосередньо спрямовані на розвиток рефлексивних здібностей та адаптовані до специфіки підготовки керівників хорео-

графічних колективів. Принцип інтерактивної комунікації має детермінуючу роль, оскільки професійна рефлексія у хореографічній діяльності часто має діалогічний характер і формується через взаємодію з іншими учасниками творчого процесу. О. А. Ткаченко та Є. В. Дюбанова розкривають діалогічність як системну психологічну якість, що передбачає здатність враховувати різні погляди в процесі розв'язання проблемних ситуацій [14, с. 254]. Реалізація цього принципу в процесі професійної підготовки передбачає створення ситуацій міжособистісної взаємодії, групових рефлексивних обговорень, взаємного аналізу творчих робіт і колективного осмислення професійних викликів, що сприяє розвитку здатності до діалогічної рефлексії.

Принцип рефлексивної поетапності забезпечує систематичний розвиток професійно-рефлексивних умінь через послідовне ускладнення рефлексивних завдань. Цей принцип передбачає поступовий перехід від ситуативної рефлексії конкретних професійних дій до ретроспективного аналізу цілісних періодів діяльності, а згодом – до перспективної рефлексії та стратегічного планування професійного розвитку. Застосування принципу дає змогу сформувати у майбутніх керівників стійкі навички професійного самоаналізу та критичного мислення.

Принцип індивідуалізації завершує систему спеціальних принципів, виходячи з розуміння того, що професійно-рефлексивні процеси мають глибоко індивідуальний характер і залежать від особистісних особливостей, життєвого досвіду та професійних устремлінь кожного студента. Т. М. Царик і Л. І. Боремчук наголошують на необхідності підготовки творчої індивідуальності, здатної до максимальної реалізації творчого потенціалу [17, с. 161]. У контексті формування професійної рефлексії цей принцип реалізується через створення індивідуальних траєкторій рефлексивного розвитку, урахування особистісних особливостей у виборі рефлексивних методик і забезпечення персоналізованого підходу до оцінювання рефлексивних досягнень студентів.

Інтеграція визначених методологічних підходів та принципів у цілісну систему формування професійної рефлексії майбутніх керівників хореографічних колективів створює теоретичне підґрунтя для розробки ефективних освітніх технологій. Взаємодія філософського, загальнонаукового та конкретно-наукового рівнів методології забезпечує багатовимірність і глибину розуміння процесів рефлексивного розвитку, а систематизація принципів за трьома групами дає змогу врахувати як загальнопедагогічні закономірності, так і специфічні особливості мистецької освіти та рефлексивної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений теоретичний аналіз методологічних підходів і принципів формування професійної рефлексії майбутніх керівників хореографічних колективів розкриває їх внутрішню логічну взаємопов'язаність та єдність. Методологічні підходи утворюють ієрархічну систему, де кожен рівень базується на попередньому: філософський рівень забезпечує світоглядні орієнтири через діалогічний, феноменологічний і герменевтичний підходи; загальнонауковий рівень конкретизує орієнтири через системний, синергетичний та аксіологічний підходи; конкретно-науковий рівень адаптує методологічні стратегії до специфіки мистецької освіти через особистісно-діяльнісний, компетентнісний, культурологічний і акмеологічний підходи.

Система принципів, структурована за трьома взаємопов'язаними групами, забезпечує комплексний підхід до формування професійної рефлексії. Загальнopedагогічні принципи свідомості й активності, систематичності та послідовності створюють педагогічне підґрунтя процесу; специфічні принципи мистецької освіти (творчого самовираження, емоційної насиченості, соматичної усвідомленості) враховують унікальність художньо-творчої діяльності; спеціальні принципи (інтерактивної комунікації, рефлексивної поетапності, індивідуалізації) безпосередньо спрямовуються на розвиток професійно-рефлексивних здібностей.

Особливого значення набуває інтегративний характер запропонованої системи, що дає змогу розглядати формування професійної рефлексії як цілісний педагогічний процес, який поєднує філософське осмислення, наукове обґрунтування та практичну реалізацію. Взаємодія різних рівневих методологічних підходів створює можливості для багатоаспектного дослідження професійно-рефлексивних процесів, а система принципів забезпечує конкретні орієнтири для педагогічної практики.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою конкретних методик формування професійної рефлексії на основі визначених методологічних підходів та принципів, створенням діагностичного інструментарію для оцінювання рівня сформованості професійно-рефлексивної компетентності, а також експериментальною перевіркою ефективності запропонованих теоретичних положень у практиці підготовки майбутніх керівників хореографічних колективів.

Література:

1. Булага К. Принципи навчання хореографії вихованців дитячого хореографічного колективу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 29, том 1. С. 222–228. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/29.209315>.
2. Воронова Н. С. Філософське підґрунтя сучасної хореографії. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2023. № 16 (34). С. 67–79. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16\(34\)-67-79](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16(34)-67-79).
3. Горголь В. Діагностика аксіологічного компонента естетичної культури майбутніх хореографів. *Молодь і ринок*. 2024. № 4 (224). С. 158–159. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.304173>.
4. Клим'юк Ю. С. Аксіологічна компетентність як чинник професійного становлення педагога-хореографа. *Педагогічні науки*. 2024. Вип. 9. С. 113–120. DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.09.113.
5. Козир А. В., Кучменко Е. М. Синергетичний підхід до професійної підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін. *Психолого-педагогічні науки*. 2022. № 3. С. 74–80. DOI: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2022-PP-3-74-80>.
6. Курнишев Ю., Мосейчук Ю. Реалізація принципу свідомості і активності на уроках фізичної культури учнів ЗЗСО. *Scientific journal "Physical Culture and Sport: Scientific Perspective"*. 2023. С. 94–95.
7. Лісовий В. А. Особистісно-діяльнісний підхід до професійного розвитку майбутнього фахівця у галузі музичної педагогіки. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2021. № 2 (101). Ч. 2. С. 69–78. DOI: https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-101-2_2-69-78.
8. Мальцева Н. В. Основні підходи до диригентсько-хорової підготовки студентів факультетів мистецтв. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти*. 2023. Вип. 29. С. 69–75. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series14.2023.29.09>.
9. Осипенко В. В. Герменевтичний підхід у роботі над створенням сучасної виконавської версії української народної пісні «На вгороді явори». *Культура України*. 2019. Вип. 66. С. 196–204. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.066.19>.
10. Отич О. М. Особистісно-діяльнісний підхід до професійної самореалізації науково-педагогічних працівників. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 2 (4). С. 411–419. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-2\(4\)-411-419](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-2(4)-411-419).
11. Палюх А. Я. Системний підхід у правовому регулюванні фізкультурно-спортивної сфери. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. № 2 (18). С. 92–93. DOI: <https://doi.org/10.33270/02191802.92>.
12. Ракітянська Л. М. Теорія і практика формування емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в університеті : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2021. 592 с.
13. Смирнова Т. А. Технологія творчого самовираження особистості диригента хору в культурно-освітньому просторі закладу вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 6. С. 26–32. DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.06.026.
14. Ткаченко О. А., Дюбанова Є. В. Хореографічна діяльність як засіб актуалізації діалогічності особистості в спілкуванні. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2022. № 1. С. 251–261. <https://doi.org/10.31812/psychology.v1i.7599>.
15. Фриз П. Українські хореографічні традиції як відображення соціокультурного досвіду. *Мистецтвознавчі студії*. 2018. Вип. 14. С. 71–75. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.141874>.
16. Хо Сінянь. Компетентнісний підхід у формуванні здатності до самоконтролю виконавської діяльності майбутніх учителів музики та хореографії. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти*. 2023. Вип. 29. С. 141–148. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series14.2023.29.18>.
17. Царик Т. М., Боремчук Л. І. Розвиток творчої індивідуальності студента засобами хореографічного мистецтва. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 15. Т. 2. С. 161–165. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-15-2-31>.
18. Hnatovska K. Culturological approach as a tool for development of tolerance in future specialists. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. 2020. № 23. Р. 96–100. <https://doi.org/10.15330/msuc.2020.23.96-100>.
19. Palamar S. Competence approach as a methodological landmark of modernization of modern education. *OD*. 2018. Р. 267–278. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2018.1-2.77621>.

References:

1. Bulaha, K. (2020). Pryntsypy navchannia khoreohrafiï vykhovantsiv dytiachoho khoreohrafichnogo kolektyvu [Principles of teaching choreography to pupils of children's choreographic collective]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 29 (1), 222–228. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/29.209315> [in Ukrainian].
2. Voronova, N.S. (2023). Filosofske pidgruntia suchasnoi khoreohrafiï [Philosophical foundations of modern choreography]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriiia "Pedahohika", Seriiia "Psykholojiia", Seriiia "Medytsyna"*, 16 (34), 67–79. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16\(34\)-67-79](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16(34)-67-79) [in Ukrainian].
3. Horhol, V. (2024). Diahnostyka aksiolohichnogo komponenta estetychnoi kultury maibutnikh khoreohrafov [Diagnostics of the axiological component of aesthetic culture of future choreographers]. *Molod i rynok*, 4 (224), 158–159. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.304173> [in Ukrainian].
4. Klymiuk, Yu.S. (2024). Aksiolohichna kompetentnist yak chynnyk profesiinoho stanovlennia pedahoha-khoreohrafa [Axiological competence as a factor of professional development of a teacher-choreographer]. *Pedahohichni nauky*, 9, 113–120. https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.09.113 [in Ukrainian].
5. Kozyr, A.V. & Kuchmenko, E.M. (2022). Synerhetychnyi pidkhid do profesiinoi pidhotovky maibutnikh vykladachiv mystetskykh dystsyplin [Synergetic approach to professional training of future teachers of art disciplines]. *Psykhologo-pedahohichni nauky*, 3, 74–80. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2022-PP-3-74-80> [in Ukrainian].
6. Kurnyshev, Yu. & Moseichuk, Yu. (2023). Realizatsiia pryntsypu svidomosti i aktyvnosti na urokakh fizychnoi kultury uchniv ZZSO [Implementation of the principle of consciousness and activity in physical education lessons for secondary school students]. *Scientific journal "Physical Culture and Sport: Scientific Perspective"*, 94–95 [in Ukrainian].
7. Lisovyi, V.A. (2021). Osobystisno-diialnisnyi pidkhid do profesiinoho rozvytku maibutnoho fakhivtsia u haluzi muzychnoi pedahohiky [Personal-activity approach to professional development of future specialist in the field of music pedagogy]. *Dukhovnist osobystosti: metodolojiia, teoriia i praktyka*, 2 (101), 69–78. https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-101-2_2-69-78 [in Ukrainian].
8. Maltseva, N.V. (2023). Osnovni pidkhody do dyryhentsko-khorovoi pidhotovky studentiv fakultetiv mystetstv [Basic approaches to conductor-choral training of students of faculties of arts]. *Naukovyi chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Seriiia 14: Teoriia i metodyka mystetskoï osvity*, 29, 69–75. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series14.2023.29.09> [in Ukrainian].
9. Osypenko, V.V. (2019). Hermenevtychnyi pidkhid u roboti nad stvorenniam suchasnoi vykonavskoi versii ukrainskoi narodnoi pisni "Na vhorodi yavory" [Hermeneutic approach in creating a modern performance version of the Ukrainian folk song "Maples in the Garden"]. *Kultura Ukrainy*, 66, 196–204. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.066.19> [in Ukrainian].
10. Otych, O.M. (2022). Osobystisno-diialnisnyi pidkhid do profesiinoi samorealizatsii naukovo-pedahohichnykh pratsivnykv [Personal-activity approach to professional self-realization of scientific and pedagogical workers]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii*, 2 (4), 411–419. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-2\(4\)-411-419](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-2(4)-411-419) [in Ukrainian].
11. Paliukh, A.Ya. (2019). Systemnyi pidkhid u pravovomu rehuliuванні fizkulturno-sportyvnoi sfery [System approach in legal regulation of physical culture and sports sphere]. *Filosofski ta metodolohichni problemy prava*, 2 (18), 92–93. <https://doi.org/10.33270/02191802.92> [in Ukrainian].
12. Rakitianska, L.M. (2021). *Teoriia i praktyka formuvannia emotsiinoho intelektu maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva v universyteti* [Theory and practice of forming emotional intelligence of future music teachers at university]. *Doctoral dissertation*. Kyiv [in Ukrainian].
13. Smyrnova, T.A. (2024). Tekhnolojiia tvorchoho samovyrazhennia osobystosti dyryhenta khoru v kulturno-osvitnomu prostori zakladu vyshchoi osvity [Technology of creative self-expression of choir conductor's personality in the cultural and educational space of higher education institution]. *Naukovi zapysky. Seriiia: Pedahohichni nauky*, 6, 26–32. https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.06.026 [in Ukrainian].
14. Tkachenko, O.A. & Diubanova, Ye.V. (2022). Khoreohrafichna diialnist yak zasib aktualizatsii dialohichnosti osobystosti v spilkuванні [Choreographic activity as a means of actualizing personality dialogicity in communication]. *Aktualni problemy psykholohii v zakladakh osvity*, 1, 251–261. <https://doi.org/10.31812/psychology.v1i.7599> [in Ukrainian].
15. Fryz, P. (2018). Ukrainski khoreohrafichni tradytsii yak vidobrazhennia sotsiokulturnoho dosvidu [Ukrainian choreographic traditions as a reflection of socio-cultural experience]. *Mystetstvoznavchi studii*, 14, 71–75. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.141874> [in Ukrainian].
16. Xuo, Xinqyan (2023). Kompetentnisnyi pidkhid u formuvanni zdatnosti do samokontroliu vykonavskoi diialnosti maibutnikh uchyteliv muzyky ta khoreohrafiï [Competence-based approach to the formation of the ability to self-control the performance of future teachers of music and choreography]. *Naukovyi chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Seriiia 14: Teoriia i metodyka mystetskoï osvity*, 29, 141–148. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series14.2023.29.18> [in Ukrainian].
17. Tsaryk, T.M. & Boremchuk, L.I. (2019). Rozvytok tvorchoi indyvidualnosti studenta zasobamy khoreohrafichnogo mystetstva [Development of student's creative individuality through choreographic art]. *Innovatsiina pedahohika*, 15 (2), 161–165. <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-15-2-31> [in Ukrainian].

18. Hnatovska, K. (2020). Culturological approach as a tool for development of tolerance in future specialists. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*, 23, 96–100. <https://doi.org/10.15330/msuc.2020.23.96-100> [in English].

19. Palamar, S. (2018). Competence approach as a methodological landmark of modernization of modern education. *OD*, 267–278. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2018.1-2.77621> [in English].

Отримано: 30.07.2025

Рекомендовано: 04.09.2025

Опубліковано: 20.10.2025